

نقش خانواده در شکل‌گیری شخصیت فرزندان

نهاد خانواده در مقایسه با دیگر نهادها از جمله مدرسه، دین و سازمان‌های رسانه‌ای که تأثیرگذار در تربیت فرزندان هستند از قدیمی‌ترین و مؤثرترین نهادی بشری است که مهمترین هدف و کارکردش تربیت فرزندان است.

دید امروز دنیا به خانواده دید به «مرکز تربیت» است. امروزه با توجه به شتاب تحولات در عرصه جدید، کارکردهای خانواده که همان «تربیت» است، عوض نشده ولی روش‌های آن تغییر یافته است. خانواده‌هایی که از روش‌های تربیتی جدید استفاده کرده‌اند، به گفته خودشان با معجزه روبرو شده‌اند.

نقش خانواده در شکل‌گیری شخصیت فرزندان:

اولین و مهمترین محیطی که شخصیت و شکل‌گیری رفتارهای فرزندان را پایه‌ریزی می‌نماید خانواده است و اساسی‌ترین دوران رشد شخصیتی و روانی هر انسان در دوره کودکی است که گذر مناسب از این دوره تضمین‌کننده رشد تکاملی وی در مراحل بعدی است.

هدف از پرورش فرزند، آماده‌سازی او برای ورود به جامعه است که با توجه به تنوع ارزش‌ها و آرمان‌های فرهنگی جامعه، خانواده سعی می‌کند الگوهای پرورش فرزند خود را منطبق با آرمان‌های خویش انتخاب کند.

هم‌سویی و هم‌عقیده بودن والدین در انتخاب الگوی تربیتی و پرورش فرزندان، تعارض در انتخاب فرزندان را به حداقل می‌رساند.

الگوهای تربیت فرزندان:

خانواده‌ها را از منظر برخورد والدین با فرزندان می‌توان به سه گروه کلی تقسیم نمود:

۱- خانواده مستبد (خودکامه)

۲- خانواده مداراگر (تسلیم‌شونده)

۳- خانواده آزادمنش

۱- خانواده‌های مستبد (خودکامه) دارای ویژگی‌های خاصی هستند از جمله:

- ✓ بر رعایت انضباط سخت و مقررات تأکید دارند.
- ✓ فرزندان را در تصمیم‌گیری‌های مسایل جاری خانواده مشارکت نمی‌دهند.
- ✓ اجرای دستورات را بدون در نظر گرفتن شرایط، از فرزندان انتظار دارند.
- ✓ احترام به شخصیت فرزندان را موجب کاهش سلطه والدین می‌پندارند.
- ✓ به احساسات و عواطف فرزندان توجه نمی‌نمایند.
- ✓ اجازه اظهار نظر به فرزندان نمی‌دهند.

این گروه خانواده‌ها فرزندان را که پرورش می‌دهند عموماً دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- ✓ احساس حقارت و کوچک بودن می‌نمایند.
- ✓ شخصیت مستقل ندارند.
- ✓ از خودباوری و اعتماد به نفس کمتری برخوردارند.
- ✓ به توانمندی‌های خود واقف نیستند.
- ✓ افکار منفی نسبت به دیگران دارند.
- ✓ دارای روحیه حساس و دو جانبه (پرخاشگر یا مطیع‌بی‌چون و چرا) می‌باشند.
- ✓ کمتر به خود متکی هستند.
- ✓ نمی‌توانند تصمیم بگیرند.
- ✓ استعداد و خلاقیت کمتری از خود نشان می‌دهند.
- ✓ از نظر اخلاقی رشد کمتری دارند.
- ✓ از انجام یک وظیفه به خوبی برمی‌آیند.
- ✓ دارای اختلالات روانی خواهند شد.

۲- خانواده‌های مداراگر (تسلیم‌شونده)

عموماً ویژگی‌های خاصی دارند از جمله:

- ✓ فرزندان آزادی عمل دارند بطوری‌که به هر چه اراده کنند دست می‌یابند.
- ✓ والدین همواره تسلیم خواسته‌های فرزندان هستند.
- ✓ والدین سعی در برآوردن کامل نیازهای فرزندان می‌کنند.
- ✓ تصمیم‌ها براساس تمایلات فرزندان گرفته می‌شود.
- ✓ ناکامی و محرومیت برای فرزندان وجود ندارد.

این گروه خانواده‌ها فرزندان را که پرورش می‌دهند عموماً دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- ✓ احترام‌گذاری به والدین ندارند.
  - ✓ مسئولیت‌پذیر نیستند.
  - ✓ از رشد عاطفی و اجتماعی بسیار پایینی برخوردارند.
  - ✓ هنگام ورود به جامعه پرخاشگرند.
  - ✓ لوس و تُتر پرورش می‌یابند.
  - ✓ اگر در گروه پرخاشگر قرار گیرند احتمال بزهکاری آنها زیاد است.
  - ✓ رفتارهای دیگران را مورد پذیرش قرار نمی‌دهند.
  - ✓ خود را مهمتر از دیگران پنداشته و دچار خود بزرگ بینی هستند.
- ۳- خانواده‌ها «آزادمنش» نیز دارای ویژگی‌های خاصی هستند از جمله:
- ✓ نظارت و کنترل دقیق بر رفتارهای فرزندان دارند.
  - ✓ در تکریم به فرزندان دریغ نمی‌کنند.

اجازه اظهار نظر و تصمیم‌گیری به فرزندان می‌دهند اما به او فهمانده می‌شود که تصمیم‌گیری نهایی با خانواده است.

- ✓ به توانمندی‌های فرزندان احترام می‌گذارند.
- ✓ با فرزندان برخورد منطقی و مستدل دارند.
- ✓ از تنبیه بدنی پرهیز می‌کنند.
- ✓ فرزندان را با همه نقاط ضعف و قوت آنها مورد پذیرش قرار می‌دهند.
- ✓ همیشه گوش شنوایی برای شنیدن حرف‌های فرزندان دارند.
- ✓ زمان مناسب برای هر یک از فرزندان در برنامه‌های والدین وجود دارد.
- ✓ ابراز توجه و محبت به فرزندان دارند.

این گروه از خانواده‌ها فرزندان را پرورش می‌دهند که عموماً دارای ویژگی‌های زیر هستند:

- ✓ دارای اعتماد به نفس لازم می‌باشند.
- ✓ برای کسب استقلال خود تلاش می‌کنند.
- ✓ دارای خلاقیت و ابتکار و سازندگی هستند.
- ✓ برای ارضاء حس کنجکاوی خود انگیزه لازم را دارند.
- ✓ می‌توانند مسئولیت‌پذیر باشند.
- ✓ معمولاً تضادی با والدین ندارند.
- ✓ نگران و مضطرب نیستند.
- ✓ از والدین حرف شنوی لازم را دارند.
- ✓ پذیرش احساسات و عواطف دیگران را دارند.
- ✓ فردی آرام با خلق و خوی معتدل هستند.

با اندکی تعمق در شیوه تربیتی خود در خانواده در خواهیم یافت: جزء کدام گروه از خانواده‌های (مستبد- تسلیم‌شونده- آزادمنش) هستیم.

حسن زارعیان: مدرس و مشاور خانواده

